

V minulém roce zůstalo prakticky bez povšimnutí nedožitá výročí narození prof. Jarmily Skalkové (*21. ledna 1924 – †7. února 2009). Neodmyslitelnou součástí jejího bohatého vědeckého díla jsou především vysokoškolské učebnice a učební texty, které je možné bez nadsázky označit za kanonické. Za zmínku patrně nejvíce stojí Obecná didaktika, která zřejmě dodnes nebyla překonána co do hloubky a rozsahu. V redakci PedOr jsme zvolili poměrně netradiční způsob připomenutí životního jubilea paní profesorky, neboť přetiskujeme původně soukromý dopis adresovaný doc. Vladimíru Spoustovi, dlouholetému členovi naší redakční rady. V dopisu se prof. Skalková zamýšlí nad přístupem ke své vlastní vědecké práci. Domníváme se, že tato forma sdílení může být užitečná a pro mnohé ze čtenářů současně inspirující. Doc. Spoustovi děkujeme za laskavé svolení s uveřejněním rukopisu.

Jak přistupuji k vědecké práci

Příprava a tvorba rozsáhlejšího článku, studie nebo knižní publikace představuje pro mne vždy proces, který se postupně rozvíjí. Vyžaduje určitý (často relativně značný) čas, má-li se dosáhnout žádoucí myšlenkové úrovně.

První etapu tvoří formulace ideje, tématu, jemuž bude studie věnována, a jejich základní obecné zdůvodnění. K tomu není třeba vždy urputně sedět za psacím stolem. Téma lze promýšlet kdekoliv a kdykoliv, třeba při mytí nádobí. Často právě při těchto různých (praktických) činnostech člověku přicházejí na mysl inovativní nápady. Do této první etapy bych včlenila prvotní orientační studium domácí i zahraniční literatury, návštěvu knihovny a rešerše, které si zásadně dělám sama. Tím se totiž otevírá vhléd do širších dimenzí a souvislostí uvažovaného tématu, do jeho vývoje, do toho, co již bylo uděláno. To vše přispívá k zpřesňování vlastních představ o tématu a jeho problematice, otevírá nové otázky a vede k prvotnímu vymezení základní struktury řešení zvoleného tématu. Čas je v tomto procesu důležitou kategorií. Snažím se vyhnout spěchu, neboť znervózňuje, vede k povrchnosti, narušuje hloubku a šíří myšlení o problému. Proto jsem, pokud to bylo možné, nepřijímala úkoly „nahonem“, ani jsem se sama do této situace nestavěla. Spolu se zpřesňováním tématu probíhá fáze odhalování základních problémů, rozkrývající toto téma. To je i cesta k tvorbě struktury studie (článku, monografie, jejích základních částí, oddílů a kapitol knihy).

Formulace základních problémů je doprovázena studiem literatury, empirických materiálů, přípravou předvýzkumu apod. Už ale nejde pouze o orientační, spíše informační etapu, ale o důkladné studium. Při něm si dělám poznámky, výpisky, do zvláštních desek zapisuji své příležitostné nápady apod. Sem bych zařadila i rozhodování o systému metod, jichž se bude používat v procesu vlastního výzkumu. Studium alespoň toho hlavního, co již bylo uděláno, orientuje v problematice, odhaluje způsob myšlení o ní, otevírá různé aspekty problémů a možnosti nazírání na jednotlivé stránky věci. Sem náleží i respekt k vývoji tématu a k výsledkům práce předchůdců. Jako vysokoškolský pedagog jsem se nezdědka setkávala s postoji studujících, které jsem obvykle charakterizovala jako postoj „*co nevím, tak nebylo*“. Tato neznalost minulého totiž omezuje schopnost táhnout řešení kupředu, vpřed, do nových souvislostí a dimenzí.

Tvorba struktury studie a vlastního textu je proces dynamický, který se v mém případě vyznačuje značnou pružností. Při zpracovávání textu autor spojuje svůj tvořivý přínos s tím, nač navazuje, co rozvíjí, dotvořuje, překonává nebo i odmítá. V tom je vnitřní kontinuita i diskontinuita vědecké práce. Analýza teoretického i empirického materiálu musí probíhat tak, jak problém vyžaduje. Proto také dochází k neustálé konfrontaci psaní textu a přijaté struktury. Tu obvykle v této konfrontaci v jednotlivých momentech upravuji, zpřesňuji, k textu se opakovaně vracím, jak to žádá stále hlubší pronikání do problematiky v souladu s postupným procesem poznávání. To prakticky znamená, že se řídím schématem přijaté struktury, ale zároveň se nebráním dílčím změnám. Její zásadní opuštění, což se také může někdy stát, znamená obvykle, že nebyly dostatečně důkladně provedeny předcházející fáze.

Zvláštní etapu tvoří formulace shrnutí a závěr. Obvykle podrobně znovu pročtu text a na pár dnů jej odložím. To mi pomůže snadněji vyčlenit jeho hlavní ideje a zformulovat je stručně, pádně, přesně. Této etapě věnuji vždy značnou pozornost.

Charakterizovala jsem převažující přístup k mé vědecké práci. Kromě uvedené charakteristiky jsou ovšem i jiné situace. Jsou to ty (v mé praxi relativně řídké), kdy jsem spontánně „na jedno posezení“ napsala celý článek bez velkých příprav a dalšího studia. To bylo spíše vyprovokováno nějakou emocionální reakcí, reakcí na bezprostřední podnět. Ale většinou i tyto situace si převádím na hlubší vhled, neboť mi velmi vadí povrchnost, s níž se právě v oblasti pedagogické problematiky (např. v masmédiích) setkávám.

Role počítače v mé vědecké práci je sice nezastupitelná, ale spíše pomocná. Poznámky z prostudované literatury si průběžně zaznamenávám starým oblíbeným plnicím perem. Právě tak první koncepční text píši u starého pracovního stolu ručně. Dotváří mi to příjemnou pracovní pohodu. Na počítači jej dohotovuji, zpřesňuji a koriguji, pak vytisknu. Tato první tištěná varianta tedy neodpovídá zcela původnímu rukopisu a dále ji dopracovávám, doplňuji, upravuji tužkou nebo plnicím perem. Nakonec vše přenesu do konečné verze v počítači a vytisknu.

Univ. prof. PhDr. Jarmila Skalková, DrSc.

Dvořák, D., Starý, K., & Urbánek, P. (2014). *Škola v globální době*. Praha: Karolinum.

Změny v oblasti vzdělávání jsou na celém světě předmětem intenzivního zájmu výzkumníků, politiků, učitelů i ředitelů škol a rodičů. Stále však zaznamenáváme, že značný počet pokusů o koncepční změny ve vzdělávání selhává. Zřejmě ani nedávná česká reforma nesplnila očekávání, která do ní byla vkládána. Tato studie přináší původní poznatky o tom, jak probíhají v současnosti proměny českého základního vzdělávání. Autorům však nešlo o hodnocení jedné konkrétní reformy, snažili se pochopit, jak vnitřní dynamika života jednotlivých škol interaguje s vnějšími impulzy, které přicházejí z lokální, národní i globální úrovně. Práce nejprve poukazuje na hodnoty, o které usilovaly některé nedávné zahraniční reformy vzdělávání, na to, jakými prostředky se snažily motivovat školy ke změně a kteří aktéři se na změnách podílejí v současnosti. Druhá a nejrozsáhlejší část čtenáře nechává prostřednictvím podrobných popisů postupně nahlédnout do pěti základních škol z různých míst naší země a upozorňuje na to, co a jakým způsobem se ve školách za poslední léta změnilo, ale také na to, co zůstává stabilní.